

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1/S-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Мадреймов Фархат Махсетбаевич</i> СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В КАРАКАЛПАКСТАНЕ В 1920-1924 ГОДАХ	12-18
<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> АНТРОПОЛОГИЯ ИМПЕРСКОЙ ВЛАСТИ: ХАКЕНТСКИЕ ЗЕМЛИ И АДВОКАТ С. ЛАПИН	19-23
<i>Чориев Шохрух Холтура угли</i> ИСТОРИОГРАФИЯ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ- ГУБЕРНАТОРСТВА В 40-90-Е ГОДЫ XX ВЕКА	24-35
<i>Najmiddinov Boburmirzo Zuhridin o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING 1917-1943-YILLARIDA O'ZBEKISTON SSR DA AMALGA OSHIRGAN DINIY SIYOSATI	36-43
<i>Esonova Nilufar</i> SANOAT SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK MUNOSABATLAR TARIXINING O'RGANILISHI: TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2018-YILLAR)	44-47
<i>Qarshiyev Ahmad, Jumayev Abdimo'min, Bebitov Maqsud</i> DENOV BEKLIQIDA MAVJUD JOY NOMLARIGA OID MULOHAZALAR	48-55
<i>Qurbonov Abbas</i> MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA QASHQADARYODA YENGIL SANOAT SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR VA ULARNING NATIJALARI	56-59
<i>Abduraimova Sabohat Ergash qizi</i> BUXORO AMRLIGI DAVRIDA CHIROQCHI BEKLIQI AHOLISINING TURMUSH TARZI	60-65

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Karjavova Xurshida Abdumalikovna</i> MAHALLA INSTITUTINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	66-73
<i>Pardayev Erkin Egamberdi o'g'li</i> XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA SIFATNI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	74-82
<i>Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li</i> O'ZBEKISTON POCHTA BOZORIDA XUSUSIY POCHTA KORXONALARINING TUTGAN O'RNI (BTS, DMS, EMU POCHTALARI MISOLIDA)	83-86
<i>Чинорова Шаҳодат Мансур кизи, Нормуродов Хусан Эшмаҳматович</i> ЗНАЧЕНИЕ ТАРГЕТИРОВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	87-93
<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> GREEN BONDS: FINANCING RESOURCE CONSERVATION FOR A SUSTAINABLE FUTURE IN FARMING IN UZBEKISTAN	94-108

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Rashidova Dilfuza Ganievna</i> XIX ASR O‘ZBEK SHOIRALARINING IJODIDA GUMANISTIK G‘OYALAR VA IJTIMOY-FALSAFIY QARASHLAR	109-113
<i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i> GENDER TENGLIGINI TA‘MINLASHNING IQTISODIY-IJTIMOY OMILLARI	114-118
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY ASARLARIDA FALSAFIY TUSHUNCHALAR VA ULARNING ILMIY–METODOLOGIK TAHLILI	119-123
<i>Kdirbaev Baxadir Berdaxovich</i> AXBOROT JAMIYATI VA MEDIA-MADANIYATNING NAZARIY-FALSAFIY TUSHUNCHASI	124-131
<i>Kurbanbaeva Ulbosin Jumag‘alievna</i> EKOLOGIK XAVFSIZLIK TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	132-136
<i>Narzukulova Ferangiz Rustamjonovna</i> ILMIY TIL VA FALSAFIY TERMINOLOGIYA: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	137-141
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> IJTIMOY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN‘IY INTELLEKTNING INSON SALOHIYATIGA TA‘SIRI	142-148
<i>Султанов Бахтиёр Бахтиёрович</i> ОБРАЗ ФИЗИЧЕСКОЙ РАЗВИТОЙ, ГЕРОИЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В ЭПОХУ АНТИЧНОСТИ	149-153
<i>Bozorov Suxrob Komilovich</i> MA‘NAVIY TRANSFORMATSIYANING ISTIQBOLLARI: INNOVATSION G‘OYA VA LOYIHALAR	154-157
<i>Kimsanbayeva Shaxnoza Bakridinovna</i> MILLIY O‘ZLIK VA DINIY BAG‘RIKENGLIK: ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O‘ZARO TA‘SIRLAR	158-163
<i>Muxamedjanova Lalixon</i> GLOBALASHUV VA MADANIYATLARARO ARALASHUV	164-172

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DIAKRON TADQIQI	173-180
<i>Mahmudova Umida Ural qizi</i> INTERNET DISKURSIDA FOYDALANILADIGAN EMOJILARNING LISONIY VA MADANIY JIHATLARI	181-189
<i>Madalov Navruz Ergashevich</i> IMPORTANT SUBJECTS OF COMPARATIVE AND CONTRASTIVE PHILOLOGICAL STUDIES AND TRANSLATION DIFFICULTIES OF STRUCTURAL–SEMANTIC MODELS OF PROVERBS	190-194
<i>Ubaydullayev Normuhammad Xasanovich</i> XOTIRANOMALARDA ZAMON VA MAKON MASALASI	195-198

<i>Ochilova Habiba Akramovna</i> ISSUES IN THE CLASSIFICATION OF QUESTION SENTENCE TYPES IN LINGUISTICS ...	199-207
<i>Muxammadiyeva Mashxura, Amirqulova Gulxayo</i> FILOLOGIK TADQIQOTLARNING ZAMONAVIY TIBBIY TARJIMA VA TALQINGA TA'SIRI	208-213
<i>Karabaeva Barno Bobir qizi</i> A COMPARATIVE ANALYSIS OF METAPHORICAL EXPRESSIONS REFLECTING PERCEPTION IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	214-219
<i>Axunbabaeva Narqiza Xamidjanovna</i> ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ ИСТОРИЧЕСКИХ И АРХАИЧНЫХ СЛОВ В ДОКУМЕНТАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ПОВЕСТИ «ВЛАСТИТЕЛЬ СЕМИ СОЗВЕЗДИЙ»	220-226
<i>Turdaliyeva Shahnoza O'ktamovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SON-GIBRID MAQOLLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	227-236
<i>Mansurova Shohista Isroilovna</i> OT OBRAZI TUSHUNCHASI (ZAMONAVIY O'ZBEK VA JAHON ADABIYOTI MISOLIDA)	237-241
<i>Davranov Akmal Akramjonovich</i> IJTIMOIY TENGLIK TUSHUNCHASI (INGLIZ UTOPIYALARI VA O'ZBEK DOSTONLARI MISOLIDA)	242-246
<i>Yuldasheva Aziza Yuldashevna</i> TARJIMASHUNOSLIKDA PRAGMATIKANING O'RNI	247-252
<i>Mirvaliyeva Malika Zoid qizi</i> SEMANTIKANING TARJIMADAGI AHAMIYATI	253-257
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> JADID ADABIYOTI VA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI	258-262
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE MOOD OF LONGING FOR FREEDOM IN THE AGE OF BYRON	263-266
<i>Narzikulova Rayhona Ahmadovna</i> THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF IRONY	267-271
<i>Najmiddinov Muhammadjon</i> O'ZBEK TILIDA KO'P MA'NOLILIK, SINONIMIYA, OMONIMIYA VA ULARNING ELEKTRON TEZAVRUSDA AKS ETISHI	272-278
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> LEKSIK-SEMANTIK DEVIATSIYA ILGARI SURISH VOSITASI SIFATIDA	279-284
<i>Tashpulatova Mukambar Axmetovna</i> KOMPYUTER LINGVISTIKASI VA SUN'IY INTELLEKTNING TILGA TA'SIRI	285-289
<i>Normamatov Farrux, Toshpo'latova Xusniya</i> GLOBAL KESIMDA INGLIZ MADANIYATINING LINGVOKULTUROGIK JIHATLARI	290-293
<i>Shonazarova Gulnoza, Madiyeva Madina</i> THE ROLE OF INTERNET RESOURCE IN IMPROVING TEACHING FOREIGN LANGUAGE: METHODOLOGICAL ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS	294-297

<i>Jo'rayeva Lola Tolibdjonovna</i> IJTIMOIY TARMOQLARDA NEOLOGIZMLARNING BUGUNGI KUNDAGI QO'LLANILISHI	298-302
<i>Saitxanova Aziza Xolmuxamedovna</i> TA'M VA TIL O'RTASIDAGI MUVOZANAT: TAOM DISKURSINING TARJIMA QIYINCHILIKLARI VA YECHIMLARI	303-307
<i>Axmedov Shaxzod, Nazarov Vafokul</i> NEOLOGIZMLAR TADQIQI TARIXIGA DOIR	308-312
<i>Mustafayeva Sojida Ulashevna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARDA MERONIMIK MUNOSABATLI SO'ZLARNING LEKSIKOGRAFIK TALQINLARI	313-321
<i>Buriyeva Muxayyo Zokir qizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF MEAT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	322-326
<i>Berdiqulova Shaxnoza Ruziqulovna</i> YORDAMCHI SO'ZLARNING SHAKLIY XUSUSIYATLARIGA KO'RA TURLARI VA YASALISHI: BOG'LOVCHILAR	327-330
<i>Shokirova Gulbahor Alimovna</i> NEMIS TILINI O'QITISHDA YANGI YONDASHUVLAR	331-334
<i>Najmidinova Nafisa Ulja qizi</i> O'ZBEK TILIDA SO'ZLASHUVCHILARGA ITALYAN TILINI O'RGATISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	335-339
12.00.00 - YURIDIK FANLAR	
<i>Утемуратов Махмут Ажимуратович</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРАВА (ОТ ТРАДИЦИОННОГО К ЦИФРОВОМУ ПРАВУ)	340-344
<i>Masadikov Sherzodbek</i> ENFORCEMENT OF ARBITRATION AGREEMENT UNDER UZBEK LAW	345-351
<i>Alieva Kamola Ravshanovna</i> ONLINE GENDER-BASED VIOLENCE IN UZBEKISTAN: GAPS IN LEGISLATION AND THE PATH FORWARD	352-363
<i>Utebaev Salamat Maqsetbay o'g'li</i> KONTRABANDA UCHUN JAVOBGARLIK TO'G'RISIDAGI QONUNCHILIK EVOLYUTSIYASI: TARIXIY-HUQUQIY TAHLIL	364-372
<i>Ходжаева Ширин</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ВСЕМИРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА	373-378
<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ЭЛИТА ИНДУСТРИИ ВЕНЧУРНОГО КАПИТАЛА	379-384
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Bobur</i> ZAMONAVIY TASHKILOTLARDA KIBERXAVFSIZLIK STRATEGIYALARINING SHAKLLANISHI VA SAMARADORLIGI: MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH CHORALARINING RIVOJLANISHI VA NATIJADORLIGI TAHLILI	385-392

<i>Суннатиллаева Сарвиноз Иззатулло кизи</i> ДИСКРЕЦИОННЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И СОВЕТЕ ЕВРОПЫ: ПРЕДЕЛЫ, КОНТРОЛЬ И СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА	393-400
<i>Dilboboyev Nozimbek</i> CHET ELLIK INVESTORLARNING HUQUQIY MAQOMI HAMDA ULARNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH BO'YICHA IMTIYOZ VA PREFERENSIYALAR BERISH	401-406
<i>Raximbayev O'tkir Fayzullayevich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDAGI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALASIGA NAZAR	407-414
<i>Ubaydullayev Abror Qutpilla o'g'li</i> HOZIRGI ZAMON ISLOM MOLIYA HUQUQI VA AN'ANAVIY HUQUQIY TIZIMLAR O'RTASIDAGI QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	415-423
<i>Zokirov Sardorjon Karimjon ugli</i> PROCEDURAL FEATURES OF PARTICIPATION DEFENSE COUNSEL AT THE PRELIMINARY INVESTIGATION	424-430
<i>Axmedova Guliruxsor Ravshanovna</i> BOLANI OLIB BERISH VA UCHRASHTIRISH BILAN BOG'LIQ ISHLARNI KO'RIB CHIQUISH BO'YICHA SUD VA HUQUQIY AMALIYOTNING DOLZARB MUAMMO VA YECHIMLARI	431-436
<i>Zoilboyev Javlon Karimjon o'g'li</i> MA'MURIY SUD ISHLARINI YURITISHDA QONUNIY KUCHGA KIRGAN SUD HUJJATLARINI YANGI OCHILGAN HOLATLAR BO'YICHA QAYTA KO'RISH YUZASIDAN ISH YURITISH MAZMUNI	437-441
<i>Hakimov Sunnat Furqat o'g'li</i> SPORT JAMOAT BIRLASHMALARINING HUQUQIY TAHLILI	442-445
<i>Файзиев Фарход Фуркат угли</i> ЗНАЧИМОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В СОВРЕМЕННЫХ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ УСЛОВИЯХ	446-452
<i>Файзиева Гулрух Мухаммади кизи</i> МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЖИЛИЩА	453-459
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Polvonov Baxtiyor Zaylobidinovich</i> TIBBIYOT UNIVERSITETLARIDA «MODDALARNING NURLANISH SPEKTRINI O'RGANISH» MAVZUSINI IT TECHNOLOGIYALAR ASOSIDA NAMOYISH ETISH MASALALARI	460-466
<i>Hamdamova Nozima Muqimovna</i> BO'LAJAK TECHNOLOGIYA FANI O'QITUVCHISI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	467-475
<i>Zulfixarov Ilxom Maxmudovich, Zulfikorova Munajat Mirzaxmatovna</i> IQTISODIY-IJTIMOYIY GEOGRAFIK BILIMLAR BERISHDA MATEMATIK METODLARDAN FOYDALANISH	476-481
<i>Qurbonova Nigina Boboxo'jayevna</i> ESDALIKLAR — SADRIDDIN AYNIYNING UMR VA XOTIRA KITABI	482-488

<i>Toshtemirova Saodat Abdurashidovna</i> KLAUSTER TIZIMIDA TARIX FANLARINI O'QITISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	489-494
<i>Inoyatov Odiljon Sabitovich</i> TEKISLIK LARNING O'ZARO PARALLELLIGI	495-500
<i>Жумамуратова Аибахар Нурмуханбетовна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ СВЯЗЕЙ	501-508

Received: 15 February 2025
Accepted: 20 February 2025
Published: 25 February 2025

Article / Original Paper

USE OF MATHEMATICAL METHODS IN TEACHING ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHICAL KNOWLEDGE

Zulfikharov Ilkhom Makhmudovich

Andijan Institute of Mechanical Engineering
Associate Professor of the Department of “Information Technologies”

Zulfikhorova Munajat Mirzakhmatovna

Andijan City Secondary School No. 5
Geography teacher

Abstract. This article analyzes the importance of using mathematical methods in imparting economic and social geographical knowledge. It highlights some of the possibilities of studying territorial processes using statistical analysis, mathematical modeling, and geographic information systems, with special attention paid to their effectiveness and practical application in the educational process.

Keywords: economic and social direction, geographical knowledge, mathematical methods, educational institution, teaching method, regional analysis, natural resources, mineral resources, population, natural resources.

IQTISODIY-IJTIMOYIY GEOGRAFIK BILIMLAR BERISHDA MATEMATIK METODLARDAN FOYDALANISH

Zulfixarov Ilxom Maxmudovich,

Andijon mashinasozlik instituti
“Axborot texnologiyalari” kafedrasida dotsenti,
E-mail: izulfixarov@mail.ru

Zulfikhorova Munajat Mirzaxmatovna,

Andijon shahar 5-umumta’lim maktab
Geografiya o’qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada iqtisodiy-ijtimoiy geografik bilimlarni berishda matematik metodlardan foydalanishning ahamiyati tahlil qilinadi. Statistika tahlil, matematik modellashtirish va geografik axborot tizimlari yordamida hududiy jarayonlarni o’rganishning ba’zi imkoniyatlari yoritilib ta’lim jarayonidagi samaradorligi va amaliy qo’llanilishiga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so’zlar: iqtisodiy-ijtimoiy yo’nalish, geografik bilim, matematik metodlar, ta’lim muassasasi, o’qitish usuli, hududiy tahlil, tabiiy resurslar, foydali qazilma, aholi soni, tabiiy resurslar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI1Y2025N73>

Kirish. Respublikamizning kelajagini har tomonlama yetuk o’z kasbining fidoyilari bo’lgan o’qituvchilarsiz tasavvur etish qiyin. Mamlakatimizda yangi tahrirda qabul qilingan O’zbekiston respublikasining “Ta’lim to’g’risida”gi (23.09.2020-yildagi O’RQ-637-son) Qonuni talablaridan kelib chiqqan holda ta’lim tizimida jahon andozalari talablariga javob beradigan yuqori malakali raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash va ta’lim sifatini tubdan yaxshilashga

qaratilgan islohotlarni amalga oshirishni taqozo etmoqda. Malakali pedagog mutaxassislar tayyorlash esa ko'p jihatdan ularning metodik tayyorgarligiga bog'liq. Ayniqsa, hozirgi zamondagi murakkab axborotlarni, geografik hodisa va sabab-oqibatlarini, tabiiy geografik va ijtimoiy-iqtisodiy tushuncha va faktlarni o'quvchilar ongiga yetkazish va ularni shakllantirish nihoyatda murakkab jarayon hisoblanib o'qituvchidan katta mahorat talab qiladi [4].

Zamonaviy geografik bilimlarning iqtisodiy-ijtimoiy yo'nalishi turli hududiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish va ularni bashorat qilishda matematik metodlarning ahamiyatini oshirmoqda. Iqtisodiy-ijtimoiy geografik bilimlar berishda matematik usullardan foydalanish hududiy rivojlanish dinamikasini, aholi soni va iqtisodiy o'sish omillarini hamda ijtimoiy infratuzilmaning holatini aniq baholash imkonini beradi.

Obyektlarni geografik tahlil qilishda jarayonlarni statistik usullar orqali matematik modellashtirib optimallashtirish texnikalari keng qo'llanilishi ta'lim muassasalarida iqtisodiy-ijtimoiy geografiyani o'qitishda katta yordam beradi.

Metodologiya. Bu yo'nalish geoinformatika, statistik geografiya, hududiy tahlil va iqtisodiy geografiya kabi fanlar bilan chambarchas bog'liq. Quyida ushbu sohada ish olib borgan ba'zi mashhur olimlarning nomlarini keltirilib o'tamiz:

Xorijlik olimlardan, Walter Christaller (1893–1969), Johann Heinrich von Thünen (1783–1850), William Bunge (1928–2013), Peter Haggett (1933–2021), Torsten Hagerstrand (1916–2004) va hokazo;

O'zbekistonlik va MDH davlatlari olimlaridan, Abdumavlon Nozimov, Baxtiyor Eshonqulov, Nikolay Baranskiy (1881–1963), Vladimir Kolosov, Yuri Saushkin va hokazo.

Natija. Iqtisodiy-ijtimoiy geografiya kurslarida matematik metodlarni quyidagi hollarda qo'llash mumkin [4; 5]:

- ✓ tabiiy resurslar ko'rsatkichlarini aniqlaganda;
- ✓ aholini ko'rsatkichlarini aniqlaganda;
- ✓ sanoat va qishloq xo'jaligini ko'rsatkichlarini aniqlaganda;
- ✓ eksport va import ko'rsatkichlari va transport ko'rsatkichlarini hisoblashda qo'llaniladi.

Muhokama. Tabiiy resurslarga baho berganda ularni zaxirasi, yillik ishlatilish miqdori asosiy ko'rsatkich bo'lib hisoblanadi. Masalan, mineral resurslarni baholayotganda birinchi navbatda ularning zaxirasi hisobga olinadi, so'ngra yillik qazib olish miqdori aniqlanadi.

1-misol. Ohaktosh konini zaxirasi 800 mln.tonna deb aniqlandi, agar yiliga 10 mln.tonnadan ohaktosh qazib olinsa $800 \times 10 = 80$ yilga yetadi.

Bundan tashqari foydali qazilmalarni qazib olish va qayta ishlash jarayonida atrof muhitga tashlanadigan chiqindilar miqdorini ham aniqlash mumkin.

2-misol. Ruda tarkibida foydali qazilma ulushi 30 % bo'lsa, har tonna rudadan 700 kg gacha chiqindi hosil bo'ladi. Bir yilda 50 mln.tonna ruda qazib olinsa $50 \times 0,71 = 35$ mln.tonna chiqindi vujudga keladi. Chunki qazib olingan va qayta ishlanayotgan rudaning 70 % chiqindidan iborat. Agar foydali qazilma konini tasdiqlangan zaxirasi mlrd tonna bo'lsa, mazkur kon qazib bo'lingandan so'ng 700 mln.tonna chiqindi hosil bo'ladi.

$$1000\ 000\ 000 \times 0,7 = 700\ 000\ 000\ \text{tonna}.$$

Xudi shunday hisoblarni boshqa shunday tabiiy resurslar uchun ham amalga oshirish mumkin.

Aholi geografiyasini o'rganayotganda juda ko'p matematik omillardan foydalaniladi. Aholini zichligini hisoblaganda quyidagi usullardan foydalaniladi.

$$Z = \frac{N}{S} \left(\frac{\text{kishilar}}{\text{km}^2} \right)$$

bu erda, N – aholi soni, S – maydon.

Aholining milliy kasbiy, jinsiy va diniy, til va boshqa tarkiblarini o'rganayotganda quyidagi ifodadan foydalanish mumkin:

$$T = \frac{\sum T_i}{\sum N} \cdot 100 \%$$

bu erda, $\sum T_i$ — ma'lum bir guruh aholining soni, $\sum N$ — aholining umumiy soni.

3-misol. Ma'lum bir viloyat aholisining umumiy soni 1 mln. kishi bo'lsa. ulardan 700 000 kishi turkiy til guruhi, 300 000 kishi boshqa turli xil til guruhiga kirsa, unda

$$T_t = \frac{700000}{1000000} \cdot 100 \% = 70 \%$$

$$T_{boshqa} = \frac{300000}{1000000} \cdot 100 \% = 30 \%$$

Demak, mazkur viloyat aholisining 70 % turkiy tillar, 30 % boshqa tillari guruhiga mansub ekan. Xudi shunday usulda boshqa tarkiblarni ham hisoblab chiqish mumkin.

Qishloq xo'jaligi ekinlarining yalpi hosili va ularni aholi jon boshiga ishlab chiqarilishi umumiy usullar yordamida hisoblanadi.

Maktab geografiya kurslarining o'rganishda matematik metodlar quyidagi masalalarni yechishda qo'llaniladi [4; 5]:

- ✓ uzunlik va maydonni hisoblashda;
- ✓ geografik koordinatalarni aniqlashda;
- ✓ gorizontallar yordamida relyefni asosiy ko'rsatgichlarini aniqlashda;
- ✓ iqlimiy ko'rsatgichlarni hisoblashda;
- ✓ gidrologik ko'rsatgichlarni hisoblashda;
- ✓ biologik ko'rsatgichlarni hisoblashda;
- ✓ tabiiy resurslarni ko'rsatgichlarini hisoblashda;
- ✓ aholi soni va uni ko'rsatgichlarini aniqlashda;
- ✓ sanoat va qishloq xo'jaligi bo'yicha ko'rsatgichlarni hisoblaganda;
- ✓ eksport va import ko'rsatgichlarini aniqlaganda;
- ✓ yuk tushirish ko'rsatgichlarini aniqlashda va x.k.

Matematik metodlar yordamida geografik ma'lumotlarni quyidagicha ifodalash mumkin

[4; 5]:

- ✓ jadvallar yordamida;
- ✓ grafiklar yordamida;
- ✓ diagrammalar yordamida;
- ✓ kardiogrammalar yordamida;

✓ kartalar yordamida.

Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirish fan moduli bo'lajak tibbiy mutaxassislarining farmatsiya sohasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanishida hamda tibbiyotda qo'llanilayotgan fizik va matematik modellar to'g'risidagi zamonaviy nazariy va amaliy bilimlarni egallashida, tibbiy statistik ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qila bilishi, tahlil qilingan natijalardan kelib chiqqan holda kasallikning oldini olish yoki davolash yo'llarini aniqlashda, axborot texnologiyalaridan foydalanish borasida asosiy amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi, internet tarmog'ida ishlash va axborot qidirib topish hamda ulardan foydalanishda, tibbiyot axborot tizimlari xususiyatlarini o'rganishda, ma'lumotlar bazasini tashkil etish hamda ekspert tizimlari va axborot xavfsizligi asoslarini bilishida muhim ahamiyatga ega. Mashg'ulotlarni faol va interfaol usullar, ilg'or pedagogik texnologiyalar yordamida o'tkazish orqali talabalarga motivatsiyalar berish fanni to'liq o'zlashtirish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Bunda ko'rgazmali materiallar, videomateriallar va axborotlar multimedia qurilmalari vositalaridan foydalaniladi. Axborot texnologiyalari va jarayonlarni matematik modellashtirish fan modulini o'rganishda: Asosiy nazariy qism, amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar, amaliy ko'nikmalar, mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar, ta'lim natijalari/kasbiy kompetensiyalar, ta'lim texnologiyalari va metodlari, kreditni olish uchun talablar qo'yilgan. Fan modulini o'rganish jarayonida ta'lim natijalariga ko'ra talaba: modellashtirishning rivojlanish tendensiyasi, ishlab chiqarish jarayonini avtomatlashtirish, kompyuter texnikasi orqali boshqarish, fan, texnika va texnologiya yutuqlari, matematik modellashtirish va model orqali jarayonlarni boshqarish prinsiplari haqida tushunchaga ega bo'ladi; matematik modellarni tuzishning umumiy tamoyillari, EHMda obyektlar va ularni boshqarish tizimlarini modellashtirish masalalari va yo'llari, tarmoq obyektlar va ularni boshqarish tizimlarini modellashtirish jarayonlarni avtomatlashtirish prinsiplari, tipik obyektlar va ularni boshqarish tizimlarini modellashtirishning statik va dinamik modellarini tuzish, statik va dinamik modellarni parametrik identifikatsiya qilish, EHM yordamida tarmoq obyektleri va ularni boshqarish tizimlarini modellashtirish tipik masalalarini qo'yish va yechishni o'rganadi va ulardan foydalana oladi.

Iqtisodiy va ijtimoiy geografik bilimlarni o'qitishda matematik usullardan foydalanishning asosiy sabablaridan biri ko'pgina geografik tushunchalarning o'ziga xos miqdoriy xususiyatidir. Iqtisodiy geografiya, masalan, savdo oqimlari, investitsiya shakllari, aholining taqsimlanishi va resurslarni taqsimlash haqidagi ma'lumotlarga tayanadi. Xuddi shunday, ijtimoiy geografiya ijtimoiy xulq-atvor modellari va geografik makonlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tekshiradi, ko'pincha demografik ma'lumotlar, migratsiya naqshlari va shahar rivojlanishining miqdoriy bahosini talab qiladi. Matematik usullarni qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarga ushbu murakkabliklarni miqdoriy tahlil qilish uchun zarur vositalar bilan ta'minlashi mumkin, bu ularga raqamli ma'lumotlardan mazmunli xulosalar chiqarish imkonini beradi. Statistik tahlillar iqtisodiy va ijtimoiy geografiyani o'qitishni kuchaytiradigan asosiy matematik usullardan biridir. Talabalar real ssenariylarni aks ettiruvchi ma'lumotlar to'plamlari bilan shug'ullanishlari mumkin, bu esa yalpi ichki mahsulot, ishsizlik darajasi va aholi o'sishi kabi statistik ko'rsatkichlarni sharhlash qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, o'qituvchilar o'quvchilarga turli mintaqalarning iqtisodiy ko'rsatkichlari to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etishlari va ulardan o'rtacha, median va standart og'ishlar kabi turli statistik ko'rsatkichlarni hisoblashni so'rashlari mumkin. Ushbu statistik ma'lumotlarni

sharhlash orqali talabalar mintaqalar o'rtasidagi iqtisodiy nomutanosiblik haqida tushunchaga ega bo'ladilar va bu farqlarga hissa qo'shadigan omillarni muhokama qilishlari mumkin. Talabalarni ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish uchun grafik va diagrammalar yaratishga undash tushunishni yanada kuchaytiradi va ularga murakkab tushunchalarni intuitivroq tushunish imkonini beradi. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyani o'qitishda statistik tahlillardan tashqari modellashtirish va simulyatsiya kabi matematik usullar ham muhim ahamiyatga ega. Modellashtirishning miqdoriy yondashuvi talabalarga nazariy tushunchalarni amaliy qo'llash orqali tushunish imkonini beradi. Masalan, o'qituvchilar aholi o'sishining shahar rivojlanishiga ta'sirini yoki atrof-muhit o'zgarishlarining iqtisodiy ta'sirini taqlid qiluvchi modellarni kiritishlari mumkin. Ushbu modellar ichida o'zgaruvchilarni manipulyatsiya qilish orqali o'quvchilar yuzaga keladigan o'zgarishlarni kuzatishlari va turli geografik omillarning o'zaro bog'liqligini chuqurroq tushunishlari mumkin. Ushbu amaliy yondashuv nafaqat matematik qobiliyatlarni mustahkamlaydi, balki kelajakdagi iqtisodiy va ijtimoiy muammolar uchun muhim bo'lgan muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, geografiya ta'limiga matematik usullarning kiritilishi o'quvchilarga ilg'or matematik tamoyillar va fazoviy tahlil usullariga tayanadigan Geografik axborot tizimlari (GIS) bilan shug'ullanish imkonini beradi. GIS texnologiyasi o'quvchilarga geografik ma'lumotlarning fazoviy munosabatlarni tushunishlarini kuchaytiradigan usullar bilan tasavvur qilish imkonini beradi. Masalan, talabalar aholi zichligi ma'lumotlarini ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha qatlamlash orqali shaharlarning demografik xususiyatlarini tahlil qilishlari mumkin. GIS orqali ular turli hududlarda iqtisodiy imkoniyatlar qanday o'zgarishi yoki turli mintaqalarda ijtimoiy omillar sog'liqni saqlash natijalariga qanday ta'sir qilishi kabi savollarni tekshirishlari mumkin. Matematik usullarning bunday amaliy qo'llanilishi nafaqat o'quvchilarning geografik bilimlarini boyitadi, balki ularni kelajakdagi kasblarida texnologiyadan samarali foydalanishga tayyorlaydi. Matematik usullar ham o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Talabalar ma'lumotlarni tahlil qilish, modellashtirish va sharhlash bilan shug'ullanar ekan, ular taxminlarga shubha qilish, ma'lumot manbalarini baholash va turli ssenariylarning oqibatlarini baholash qobiliyatini rivojlantiradilar. Misol uchun, iqtisodiy ma'lumotlarni tahlil qilishda talabalar hukumat siyosatining bandlik darajasi va iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'lchashlari mumkin. Bu jarayon ularni mahalliy, milliy va global darajada qabul qilingan qarorlarning oqibatlari haqida tanqidiy fikrlashga undaydi. Savollar va munozaralar rag'batlantiriladigan muhitni yaratib, o'qituvchilar iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaga yanada chuqurroq qiziqish uyg'otishlari mumkin, eslab qolishdan tashqari, o'zaro bog'liq tushunchalarni chuqurroq tushunishga o'tishadi. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning fanlararo aloqadorligi ta'limda matematik usullarning ahamiyatini yanada ko'rsatadi. Geografiya iqtisodiyot, sotsiologiya va atrof-muhit fanlari kabi sohalar bilan kesishadi, ularning barchasi o'zlarining tegishli sohalarini tahlil qilish uchun matematik prinsiplardan foydalanadilar. Masalan, talabalar iqtisodiy nazariyalar savdoning geografik modellarini qanday ma'lum qilishini yoki ijtimoiy siyosatlar fazoviy tengsizlikka qanday ta'sir qilishini tekshirishlari mumkin. Ushbu fanlar bo'yicha matematik usullarni qo'llash orqali talabalar ularni ko'p qirrali real muammolarga tayyorlaydigan yaxlit istiqbollarni rivojlantirishlari mumkin. O'quv dasturlarini ishlab chiqishda o'qituvchilar geografiya darslarida matematik usullarni o'ylangan holda kiritishlari kerak. Bu nazariy tushunchalar va amaliy qo'llash o'rtasidagi muvozanatni diqqat bilan ko'rib chiqishni talab qiladi. O'qituvchilar o'quvchilar matematik usullarni real dunyo ssenariylariga

qo'llashlari mumkin bo'lgan qiziqarli mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan dars rejalarini ishlab chiqishlari kerak. Misol uchun, talabalar mahalliy iqtisodiy sharoitlarni o'rganadigan loyihalar ustida ishlashi, ma'lumotlarni to'plashi va topilmalarni taqdim etish uchun tahlillarni amalga oshirishi mumkin. Matematik usullarni tegishli geografik kontekstlarga bog'lash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning qiziqishini uyg'otishi va ikkala fanni tushunishlarini kuchaytirishi mumkin.

Xulosa. Iqtisodiy-ijtimoiy geografik bilimlarni berishda matematik metodlardan foydalanish hududiy jarayonlarni aniq tahlil qilish, bashorat qilish va optimallashtirish imkonini beradi. Ushbu yondashuv nafaqat ta'lim jarayonini takomillashtirishga, balki hududiy rejalashtirish va barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishga ham xizmat qiladi. Ta'lim muassasalarida geografiyani o'qitishda matematik metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim samaradorligini oshirish va ilmiy tahlillarni chuqurlashtirish uchun muhim vosita hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Xalq so'zi. 2020 yil 24 sentyabr, № 202(7704).
2. Mirziyoyev Sh.M. (2020 yil 1-oktyabr) O'qituvchi va murabbiylar-yangi O'zbekistonni barpo etishda katta kuch, tayanch va suyanchimizdir. Xalq so'zi.
3. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. Geografiya. Ta'lim taraqqiyoti. –T.: Sharq, 1999 yil, 3- maxsus son. -6-14, 38-39, 81-218 b.
4. Abduvohidov S.N., Ganiyev Z.A. (2016). Geografiya ta'limi metodikasi. –Samarqand, SamDU nashriyoti, –330 b.
5. Vaxobov H., Mirzamahmudov O.T. (2016). Geografiya o'qitish metodikasi. Uslubiy qo'llanma, Namangan, –NamDU, –250 b.
6. Zulfixarov I.M. (2024). Matematikadan tadbqiqiy misol va masalalarni yechishda sinergetik yondashuv metodikasi. Monografiya. –Andijon. –119 b. "Omadbek print number one" MCHJ.
7. Zulfixarov.I.M. (2023). Oliy ta'lim muassasalarida matematikadan o'quv mashg'ulotlarni kreativ loyihalangan ta'lim usuli vositasida tashkil etish. Monografiya. –AndMI. Andijon nashriyot-matbaa. MCHJ. –110 b.
8. Zulfixarov.I.M., Zulfikorova M.M. Tabiiy geografik bilimlar berishda matematik usullardan foydalanish. Uzbek Scholar Journal. Volume-36, January, –2025. -36-41 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).